

Nemzetközi szakkonferencia Budapesten

A Nemzetiségek Magyarországon: A nemzetiségi értékek megőrzése és továbbadása című nemzetközi szakmai tanácskozást az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága soros magyar elnöksége alkalmából a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága szervezésében 2021. november 4–5-én Budapesten, a Bolgár Művelődési Házban rendezték meg. Az eseményen a nemzetközi kisebbségvédelem kiemelt szereplői mellett a hazai nemzetiségi közösségek vezetői, valamint a politikai és szakpolitikai terület magas rangú képviselői vitatták meg az egyes szakkérdéseket.



Sztáray Péter



Soltész Miklós

Dr. Muszev Dancso, a Bolgár Országos Önkormányzat elnöke a kétnapos eseménynek otthont adó Bolgár Művelődési Ház házigazdájaként is köszöntötte az anyaországok nagyköveteit és képviselőit, a nemzetiségi szószólókat, országos elnököket, a konferencia előadóit, résztvevőit és vendégeit. Magyarország nemzetiségpolitikáját Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának magyar elnöksége és a magyar nemzetiségpolitika címmel dr. Sztáray Péter, a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonságpolitikáért felelős államtitkára, Soltész Miklós, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára, valamint Langerné Victor Katalin, a Belügyminisztérium társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkára mutatták be nyitóelőadásukban.

Sztáray Péter arról beszélt, hogy a magyar elnökség alatt a „legfőbb prioritás” a nemzeti kisebbségi közösségek jogainak biztosítása s az ezzel kapcsolatos politikai és jogi döntéshozatal volt. A magyar elnökségnek stratégiai célja volt a kérdés központba helyezése. Hangsúlyozta: az elmúlt tizenegy év jogalkotása megemelte a magyarországi nemzetiségi közösségek státuszát, ezáltal nagyobb teret biztosít nekik a jövő építéséhez. A hazai jogi környezet és a támogatási rendszer sok elemében ma már modellértékű. Szólt arról is, hogy Ukrajnában 2017 óta „jogszűkítésnek” vagyunk tanúi. Fontos lenne, hogy a szerzett jogokat sehol se csökkentsék, mert az növeli a feszültséget, nem járul hozzá a stabilitáshoz, ami pedig mindannyiunk érdeke.

Soltész Miklós előadásában hangsúlyozta, hogy Magyarországon értéknek tekintenek minden nemzetiségi közösségre, s hogy nemzetiségeink jól éltek a számukra megnyílt lehetőségekkel, s ez kihat a jószomszédi viszonyokra is. „Nagyon pozitív kapcsolat indult el” Horvátországgal, Szerbiával, Szlovákiával, Szlovéniával és javulnak a kapcsolatok Romániával is. Az államtitkár kiemelte: ez az elmúlt években megfigyelhető ugrásszerű változás erősíti a nemzetek Európáját. „Mi magyarok abban hiszünk, hogy a nemzetek Európája az, ami ezt a közösséget megőrzi” – fogalmazott. Hozzátette, ebben nemcsak az egyes nemzeteknek, hanem az egyes országokon belül a nemzetiségeknek is hatalmas szerepük van. Megemlítette azt is, hogy az ukrán-magyar kapcsolatokban Magyarország sok mindenben, például a sebesültjeik ellátásában, ukrán árva gyerekek üdültetésében segíti a szomszédos országot, de Ukrajna ezt nem viszonozza a kapcsolatokban.

Az államtitkár a magyarországi nemzetiségi politikát ismertetve, tíz pontban foglalta össze a nemzetiségek megmaradása érdekében az elmúlt tizenegy évben megvalósított törekvéseket. Az alaptörvény megalkotását, a nemzetiségek országgyűlési jelenlétét, az önkormányzati rendszert, a nemzetiségeknek való intézményátadást, az egyházi jelenlétet, a nemzetiségi civil szervezeteken keresztül folytatott közösségi életet, a nemzetiségek anyaországi kapcsolatainak erősítését, az oktatást és képzést, a jogszabályi környezetet, valamint a finanszí-

rozást sorolta ide. Előadásában a többi között rámutatott arra, hogy a nemzetiségek 2010-ben tizenkét intézményt tartottak fenn, ma pedig már százat. A 2010-es kezdetekhez képest 2020-ig a nemzetiségek támogatása a hatszorosára emelkedett. Ez a civil szervezeteknél éppúgy megjelenik, mint az oktatás-nevelésben, az önkormányzatoknál és az épületeik felújításánál. A nemzetiségek támogatása több milliárd forinttal emelkedik 2021 és 2022 között is – közölte.

Langerné Victor Katalin előadásában Magyarország legnagyobb létszámú nemzetisége, a cigányok helyzetét ismertette, különös tekintettel a 2010-2021 közötti időszakban bekövetkezett változásokra. A lakosság mintegy tíz százalékát kitevő romákra a nagyfokú szegénység volt jellemző. Olyan állapotot vettek át 2010-ben, amelyben jelentős roma népességnek nem volt munkája, a gyerekek nagy része nem járt iskolába. Új stratégiát kellett kidolgozniuk a romák bevonásával a szegénység felszámolására. Ennek útját az oktatásban és megfelelő munkahelyek teremtésében látták. A kormány 450 ezer ember szegénységből való kiemelését vállalta, mára csaknem egymillió ember kiemelése sikerült. Ma kétszer annyi roma dolgozik, mint 2010-ben (akkor a munkavállalók aránya 20%-os volt, ma 50%-os a romák között). Napjainkban a roma gyerekek 93%-a óvodába jár, ami Európában egyedülálló arány a romák körében.

Magyarország különös figyelmet fordít a roma közösségekre – jelentette ki –, a kultúrájukra és a nyelvükre is. A magyar oktatási rendszer mellett elérhető számukra az anyanyelvű oktatás is, beás és oláh nyelvű tankönyvek egyaránt rendelkezésükre állnak. Az alapítványi iskolaként induló Gandhi Gimnázium ma a magyar kormány támogatásával működik, és újabb tagintézménnyel bővült. Nemzetiségi és általános tanulmányi ösztöndíjjal támogatják az iskolai eredményeket, roma szakkollégiumok hálózata járul hozzá a felsőfokú tanulmányok elvégzéséhez.

A következő előadások egyikében *Kitekintés a nemzetközi tapasztalatokra és azok magyarországi vonatkozásaira* címmel dr. Bernd Fabritius romániai születésű német politikus, a Kisebbségügyi és határon túli németekért felelős megbízott elmondta, huszonhat országban felel a német közösségekért, melyeket közös értékek kapcsolnak össze. Az értékek között vannak, amelyek változnak, de olyanok is, amelyek mindig megmaradnak. Ezek képezik a nemzetiségi politika alapjait, ami nemcsak a nemzetiségek ügye, hanem a politika része is. A német kormány fontosnak tartja a német kisebbségeket, ezért harminc éve igyekszik különféle szervezeteken keresztül az érintett államokkal együttműködve támogatni őket. Közülük is kiemelten a fiatalokat, a néptáncsoportokon, színházakon, múzeumi és digitális programokon keresztül. Dr. Bernd Fabritius Szatmár megyei példán keresztül rávilágított a kisebbségek (ott a német és magyar) egymásrautaltságára és kölcsönös támogatására a közös vallás védelmére az asszimiláció ellen is. Megerősítette, hogy a magyarországi német kisebbség valóban nagy támogatást élvez, és erős bennük az összetartozás érzése.

Milan Jan Pilip, a Határon Túli Szlovákok Hivatalának elnöke elmondta, minden alkalommal más-más tematikával és közel száz küldött részvételével 1993 óta két évente megszervezik a külföldön élő szlovákok találkozóját. A legutolsó, 2018-as rendezvény témája éppen az volt, hogyan lehet erősíteni a nemzettudatot. Ismertette a határon Túli Szlovákok Hivatalának feladatait, melyek között szerepel a külföldön élő szlovákok jogvédelme, a szervezeteikkel történő együttműködés, támogatásuk biztosítása az oktatási, tudományos, kulturális és média területeken is. 2020-ban huszonkilenc országban 654 projekten keresztül valósult ez meg. A magyarországi szlovákok hatvanhét projekt támogatásban részesültek, öten állami ösztöndíjjal tanulhatnak szlovák egyetemen, tíz anyanyelvi tanárt és két egyetemi oktatót küldtek Magyarországra.



Langerné Victor Katalin



Bernd Fabritius



Arno Gujon



Milan Bosnjak

Arno Gujon, Szerbia Külügyminisztériuma, a régió diaszpórájával és szerbjeivel való együttműködés igazgatósága képviselőjeként megerősítette, hogy a nemzetiségi kérdés nemcsak két ország kapcsolata, hanem a sokszínű Európa megőrzésének szempontjából is fontos. Elmondta, hogy a Szerbiában élő nemzetiségeket ugyanazok a jogok illetik meg, anyanyelvüket hivatalos nyelvként ismerik el. Szerbia számára fontos a szerb diaszpóra védelme. Közös finanszírozású projektekkel a nemzetiségi identitást és a gazdasági együttműködést egyszerre támogatják. 2021-ben Magyarországgal negyvenhárom ilyen közös finanszírozású munkaprogram valósult meg, közöttük oktatási intézmények támogatása és mezőgazdasági projektek egyaránt szerepeltek.

Milan Bosnjak, a Határon Túli Horvátok Állami Hivatalának különleges megbízottja ismertette, hogy a horvát alkotmány védi és támogatja a más országokban élő horvátok három nagy csoportját: a Bosznia-Hercegovinában, a tizenkét európai uniós tagállamban és a tengeren túli horvát emigrációban élőket. A Határon Túli Horvátok Állami Hivatalának támogatásával valósul meg a magyarországi horvátok nyelvtanulását támogató projekt, a horvát egyetemi kvóta biztosítása, 2018-ban a zágrábi, majd azóta öt egyetemmel való együttműködés, a 2017-ben induló „Gyökereink” cserediákprogram általános iskolásoknak, a pécsi horvát színház felújítása, és több közös fellépés is. Az együttműködésre jó példa a Croatica médiaközpont, ami az ausztriai és szabadkai magazinok kiadója is. A magyarországi négy nagy horvát oktatási központban több mint háromezer diák tanul.

Vincke Lóránt, a FÜEN (Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója) elnöke, az Európai Parlament képviselője köszönetet mondott a miniszterelnökség szakhivatalának a konferencia megszervezéséért, gratulált a magyar kormányhoz a jól megtervezett és kivitelezett ET-elnökséghez, kiváltképpen ahhoz, hogy a nemzeti kisebbségek védelmét az elnökség prioritásai közé emelte. Ezután kitért az „őshonos kisebbség” szóhasználatra. A kisebbségi lét olyan állapot – fejtette ki –, melynek nem kell, hogy sértő szándékú, lekicsinyelő értelmezése legyen, ugyanolyan értékes, mint a többségi társadalom. Emlékeztetett rá, hogy az Európa Tanács az a meghatározó szervezet, amely keretekbe foglalta a nemzetiségek jogait. A kultúra átörökítését szolgálja valamennyi keret (az adott állam együttműködési modellje, jogi normái), így színes, sokféle rendszer működik az európai tagállamokban. Utalt arra, hogy a Kisebbségi Keretegyezményt 1995, illetve a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját 1992 óta többször, többféleképpen értékelték. Utóbbi az elfogadása óta eltelt harminc év után időszerű lenne megújítani, korszerűsíteni. További feladatokra irányította a figyelmet, amikor a nemzetiségi jogok ukrainai visszavágására és romániai megrekedésére utalt.

Az első konferenciánap további részében *Kitekintés az Európa Tanács nemzetközi és magyarországi tapasztalataira* címmel az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának Szakértői Bizottsága részéről Maro Michaelides, az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményének Tanácsadó Bizottsága részéről Petter Wille, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala részéről dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes tartott előadást.

Maro Michaelides szerint a karta azon célja, hogy a beszélők a magán- és közéletben is használhassák anyanyelvüket, széles körben megvalósult, huszonhat állam ratifikálta, és az utóbbi években további nyelvekre is kiterjesztették. Felhívta a figyelmet az Európa Tanács honlapján megjelent Legjobb gyakorlatok a nyelvhasználatról szóló gyűjteményre. Bemutatta a Szakértői Bizottság monitoring munkáját. A 2019-ben életbe lépő reform szerint ötévente jelentést, két és félévente pedig ajánlásokat kell tenni a nyelvhasználat megvalósulásának gyakorlatáról. Magyarország 2020 februárjában adott be jelentést er-



ről. A vállalások teljesültek, Magyarországnak részletes és összetett törvényrendszere biztosítja a nemzetiségek jogait és nyelvhasználatát, parlamenti képviseletét. A részvétel példaértékű, és a szervezeti struktúra is jó.

Petter Wille a romák Európa országainak többségi társadalmában elfoglalt helyéről, helyzetükről beszélt. Ismertette a kirekesztés, megkülönböztetés ellen létrehozott jogi kereteket, a gyűlöletbeszéd elleni azonnali cselekvésre kiadott ajánlásokat, a tolerancia és kulturált párbeszéd megvalósulására tett felhívásokat, valamint az új ajánlásokat a romákkal és nyelvhasználatukkal kapcsolatban, az iskolai szegregáció, a társadalmi kirekesztődés, a hátrányos – különösen a nőket és gyerekeket ért – megkülönböztetés ellen.

Dr. Szalayné Sándor Erzsébet A Magyarországon élő nemzetiségek jogvédelme az ombudsmanhelyettes szemével címmel tartott előadást a jogvédelem időszaki helyzetéről és a továbblépési lehetőségekről. Az ombudsmanhelyettes beszéde elején jelezte: „Ma már a magyar jogrendszerbe ágyazott szabályozási környezetben élhetünk, bár a »nemzetiségi jogok« kifejezés hallatán még ma is sokan sokfélét gondolhatunk. Annak felismeréséhez, hogy egyszeri és megismételhetetlen személyiségünk a többségtől eltérő adottságaink, anyanyelvünk, hagyományaink kölcsönhatásának lenyomata, nem szükséges szakembernek lennünk. A származás miatti kirekesztés igazságtalanságának felismeréséhez sincs szükség különleges képességekre, csak az emberségünkre. Az ilyen élethelyzetek megértéséhez és a jogvédelmi lehetőségek megismeréséhez az ehhez hasonló konferenciák, valamint a nemzetiségi érdekképviseleti és jogvédelmi szervezetek munkája is elengedhetetlen.”

A nemzetiségi jogok jelenlegi helyzetével kapcsolatban kifejtette, hogy az ügyforgalmi tendenciák és a szakmai partnerektől érkező visszajelzések alapján a nemzetiségi jogok érvényesítése során egyaránt megfigyelhetőek egyéni jogalkalmazói hibák és rendszerszintű visszasságok is. Az ombudsmani jogvédelem sajátossága, hogy a panaszok kezelése mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a jogi és társadalmi tendenciák érzékelésére, valamint a szükséges szakmai javaslatok mielőbbi kidolgozására.

Ennek kapcsán felhívta a figyelmet arra is, hogy biztoshelyettesi munka során az ügyek jellegében és típusában az elmúlt években jelentős változást lehetett tapasztalni. A korábbi „klasszikus” nemzetiségi panaszok – így különösen a helyi önkormányzatok részvételi jogaival,



Előadás közben és után:
Szalayné Sándor Erzsébet

az intézményfenntartás egyes kihívásaival vagy tényleges finanszírozás rendellenességeikkel kapcsolatosak megmaradtak, azonban az országos nemzetiségi önkormányzatok és a szószólók hatékony érdekérvényesítő és jogvédelmi tevékenységének eredményeként a konkrét panaszügyek száma csökkent. Jelentősen nőtt azonban az általános vagy rendszerszintű problémát felvető beadványok mennyisége. Ezek jellemzően több közösséget, illetve több – például intézményfenntartás vagy pedagógusképzés – miatt fokozottan érintett, azonos helyzetben lévő nemzetiséget érintenek. Túlmutatnak az egyéni jogorvoslaton is, hiszen folyamatos teleologikus gondolkodást, szakmai koncepciókat és a fejlesztések iránti nyitottságot igényelnek.

A roma nemzetiséggel kapcsolatban emlékeztetett rá: a szociológiai kutatások alapján mintegy 650 000 főt számláló roma közösségek sorsa a többi nemzetiségtől eltérően alakult, egy sajátos perspektívával egészül ki. Nemzetiségként részesülnek ugyan a kulturális autonómia által nyújtott külön jogokból, ezek gyakorlati érvényesítésével azonban – a közösség tagjait a társadalom más csoportjainál nagyobb mértékben sújtó mélyszegénység, kiszolgáltatottság és hátrányos megkülönböztetés hatásai miatt – szerényebb mértékben tudnak élni. A romák esetében a nemzetiségi jogok érvényesítése mellett éppen ezért napjainkban is kiemelt szerepet kap – a történelmi hátrányok és a gyakran tapasztalt hátrányos intézményes megkülönböztetés elleni harc eszközeként – az egyenlő bánásmód biztosítása és sajátos esélyegyenlőségi programok végrehajtása.

Az elmúlt években megjelent elvi megállapításai és a biztossal közös jelentései alapján néhány olyan kérdésre is nyomatékosan felhívta a figyelmet, amelyekben ugyan az elmúlt években előrelépés tapasztalható, de a helyzet megnyugtató rendezése érdekében további hosszabb távú kormányzati intézkedések is szükségesek.

A konferencia első napjának végén *Tircsi Richárd*, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága Nemzetiségi Főosztályának főosztályvezetője foglalta össze az *Európa jövőjéről* szóló konferenciához kapcsolódó tapasztalatokat, *A nemzetiségi nyelvek örökösei* címmel. Előadásában ismertette azokat a támogatásokat, amelyekkel a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága az oktatáson és ifjúságon keresztül a nemzetiségek megmaradását és gyarapodását erősíti. Beszámolóját az elmondottakat alátámasztó, zenével kísért vetítéssel színesítette a magyarországi és anyaországi táborokról, rajzpályázatokról, a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjprogramról, a Nemzetiségi Pedagógus Programról, a nemzetiségi pótlékról, a Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogramról, nemzetiségi ifjúsági találkozóról és az idén induló Nemzetiségi Alumni Találkozóról.

A konferencia második napján a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány igazgatóhelyettese, *Györgyovich Miklós* és *Makay Mónika* kutató ismertették a nemzetiségekkel kapcsolatos legfrissebb kutatások módszereit, menetét és eredményeit. A kvantitatív kutatás a teljes magyar lakosságot reprezentálja, az interjúk kutatás tíz nemzetiségi szakértővel készült, a fókuszcsoportos kutatás tizenkét helyszínen egy-egy tízfős nemzetiségi csoporttal történő személyes találkozás keretében zajlott. E kutatásokból kiderült, hogy ma a társadalom nagy többsége egyetért azzal, hogy a nemzetiségek Magyarország kulturális örökségének részéhez tartoznak, zökkenőmentes az együttélés velük, teljes jogú tagjai a társadalomnak, ápolniuk kell a hagyományaikat és saját nemzetiségükhöz hű oktatásban részesülhetnek. Az interjúk és fókuszcsoportos kutatás során az összetartozás és elégedettség érzésére, identitás, nyelvhasználat kérdésére, kultúra és hagyományok őrzésére vonatkozóan válaszoltak a megkérdezettek. A kutatásból kiderült, hogy a nemzetiségek elégedettek a számukra biztosított lehetőségekkel, és élnek is azokkal.

Gohér Krisztina felvételei





A kerekasztal-beszélgetés résztvevői:
Hollerné Racskó Erzsébet, Szutor Iászlóné,
Muszev Dancsó, Gugán Iván, Fűrjes Zoltán,
Schindler László

A konferencia záró részében megtartott kerekasztal-beszélgetés során a résztvevők – Szutor Iászlóné, a Szerb Országos Önkormányzat elnöke, Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke, dr. Muszev Dancsó, a Bolgár Országos Önkormányzat elnöke, Gugán Iván, az Országos Horvát Önkormányzat elnöke és Schindler László, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnökhelyettese dr. Fűrjes Zoltán egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár körében *A magyarországi nemzetiségpolitika jó gyakorlatairól* mondtak el példákat személyes tapasztalataik alapján. A beszélgetésben részt vevő öt nemzetiségi felszólaló megerősítette: összeköt a múlt és az elmúlt tíz év is. Két fő kérdést jártak körül: az identitást és a fiatalok motiválását. Egyhangúan vallották, hogy nemzetiségi identitásukat megélhetik, a támogatásoknak köszönhetően oktatási, közösségi épületeik megújultak, és mindez büszkeséggel jár. A kisebb falvakból való elvándorlás ugyanúgy sújtja őket is, mint általában az ország olyan térségeiben fekvő kistelepüléseket, ahol kevesebb a munkalehetőség. Az anyanyelv átadásának helye már nem elsősorban a család, ezt a feladatot az óvoda, iskola vette át.

Schindler László elmondta, hogy az asszimiláció, a nyelvvesztés már korábban lezajlott, de az oktatási intézményeken keresztül van lehetőség a disszimilációra. A fiatalokat a kétnyelvűség büszkeséggel tölti el. Történelemtanárként az a meglátása, hogy jobban fel kell hívni a többségi társadalom figyelmét a nemzetiségek jelenlétére.

Hollerné Racskó Erzsébet emlékeztetett rá, elsőként a szlovák ifjúsági szervezet alakult meg az országban. Az önkormányzati rendszer munkalehetőséget is kínál a szlovákul jól beszélő fiatalok számára.

Dr. Muszev Dancsó elmondta, hogy a kiegészítő nyelvoktatás mellett a táborkok, a közösségi élet, a színház, a néptáncscsoport és a hat nemzetiség részvételével működő focicsapat is a fiatalokat vonzó s az identitást erősítő lehetőségek között szerepel.

A konferenciát dr. Fűrjes Zoltán beszéde zárta, melyben elmondta, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága soros magyar elnöksége jó alkalom volt arra, hogy a prioritások megjelölése mellett hallassuk hangunkat, hiszen van mire büszkének lennünk a nemzetiségpolitika terén. A nemzetiségek békében élnek, és ez lehetőséget ad az identitásuk megélésére. Kapcsolatban állhatnak egymással és a többségi társadalommal. A szószólói és képviselői jelenlét az országgyűlésben, a nemzetiségi törvény módosítása kifejezik, hogy a kormány figyelembe veszi a nemzetiségek igényeit.

MTI, nemzetisegijogok.hu